

BARIŞ SEVER VE ÖZGÜRLÜKÇÜ ATATÜRK

Prof. Dr. NEŞET ÇAĞATAY

Tarih boyunca dünya'da yer yer ve zaman zaman, meydan savaşları kazanmış komutanlar ya da ülkesi halkının sosyal ve ekonomik yaşamında büyük hizmetleri görülmüş liderler yetişmiştir; ama yurdunun hemen hemen her yeri işgal edilmiş, halkı, sürekli savaşlarla bitkin düşmüş, sosyo-ekonomik ve kültürel durumu hiçe inmiş bir ülkede, orayı düşman işgalinden kurtararak onbeş yıl gibi kısa bir zamanda, askeri ve sivil alanda giriştiği başarılı atılımlarla, dinamik ve çağdaş bir devlet yaratmış bir lidere raslanamaz.

O, orduda göreve başlayışının daha ilk yıllarında arkadaşlarıyla ve çevresindekilerle yaptığı konuşmalarda tüm ulusların kendi kaderlerine egemen olmalarını, büyük devletler denen bencil ve sömürücü devletlerin mazlum ulusları boyunduruk altında tutmaya hakları olmadığını dile getirmiş ve savunmuş bir kişidir.

Mustafa Kemal Atatürk, güven, düzen ve özgürlük hakları bakımından yurdu ile dünya uluslarının durumunu birbirinden ayırmıyor, düzenli ve güvenli bir dünya içinde güçlü, özgür ve mutlu bir Türkiyenin gelişmesini düşünüyordu.

O sırada, ard arda girilen savaşlar, bozuk bir yönetim sistemi yüzünden sosyal ve ekonomik yapısı sarsılmış, kültür düzeyi sifira inmiş Türkiyeyi, önce saldırganlardan temizleyip tam bir bağımsızlığa ve özgürlüğe kavuşturduktan sonra onu devletler arasında onurla yer alabilecek modern bir devlet haline getirmek istiyordu.

O zamanındaki pek çok Türk aydınının düşüncesine aykırı olarak, yıkılan Osmanlı İmparatorluğunu diriltmeyi, yeniden kurmayı, eski durumuna getirmeyi asla düşünmüyordu; çünkü bu, hem kendi politik ve sosyal görüşlerine aykırı idi, hem de memleketin türlü bölgelerinde, Balkanlarda, Suriye cephelerinde görevde bulunurken o bölgeler halkının kendi kaderlerini kendi ellerine almak istediklerini gördüğü için gereksizdi. Zaten İmparatorluğa bağlı bölgelerde türlü, din, dil ve sosyal yapıya sahip halk arasında uyumlu bir denge sağlanamadığı için Türk halkı bu imparatorluktan yarar değil zarar görmüştü. Osmanlı İmparatorluğu son yüzyıllarda ekonomik ve politik bakımlardan güçsüzleşince, zaten pamuk

ipliği ile kendisine bağlı bulunan o bölgeler halkı kendilerini imparatorluğa yabancı hissetmeye, ona yabancı gözüyle bakmaya başlamışlardı.

M. Kemal Paşa, onların bu ayrılma isteklerine hiç bir zaman serzenişte bulunmamıştır. Kendisi emperyalizmin ve kolonyalizmin karşısında olan bir kişi olarak nasıl serzenişte bulunabilirdi ki. Nasıl kendi ulusunun, millî sınırlarla çevrili bir yurt içinde özgürce yaşamasını istiyorsa, Osmanlı İmparatorluğu uyrukları ve öteki bağımlı milletler için de aynı şeyi istiyordu.

Ulu Önder, 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıkışından itibaren hiç vakit kaybetmeden, Türkiye'yi işgalci devletlerden kurtardıktan sonra türlü nedenlerle ve yüzyıllarca süren ihmallerle millî özellikleri ve yetenekleri küllenmiş Türk Milletini özgür ve uygar bir topluluk haline getirme çabalarına girişti.

O, bu girişimleri yaparken öteki bağımlı ve mazlum uluslara da yol gösteriyor, kendi kaderlerini kendilerinin çizmesi gerektiği düşüncesini onlara aşılama istiyordu.

Bir ulusun gelişmesinde ve güçlenmesinde en önemli etkenin, kültür düzeyinin güçlenmesi olduğunu iyi bilen o büyük adam, ulusal özgürlük savaşını kazandıktan sonra bütün gücüyle halkın kültür düzeyini yükseltme yollarını aradı. O, daha Sakarya Meydan Savaşı öncesinde Ankara'da, halkın hızla eğitilip bilinçlendirilmesi konularını tartışmak üzere toplantılar düzenliyordu. Bağımsızlık savaşları kazanılır kazanılmaz, öğretmen eksikliği ve para yokluğuna rağmen her yerde okullar açılmaya başlandı. Yüzbinlerce aydın ve okur yazar Türk gençlerini savaşlarda, özellikle Çanakkale savaşında yitirmiştik.

Cumhuriyetin ilanında yani 1923 yılında Türkiye'nin okur yazar oranı yüzde üç idi. Cumhuriyetin ilanı ile eğitimde başlatılan büyük gayretlere rağmen 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımında bu oranın ancak yüzde beşe çıktığı görüldü, yani 1923'de tüm yurttaki okur yazar sayısı 405.000 iken 1927'de 675.000'e çıkmıştı. Sayım kâğıtları üzerinde bu oran yüzde 8.2 görünüyordu idiyse de bu fazlalığı, okur yazar oranları çok yüksek olan azınlıklar sağlıyordu.

Atatürk, ulusun bu alanda kaybedecek vakti olmadığını, Türk fonetiğine daha uygun ve daha kolay bir alfabe bulma gerektiğini düşünerek lâtîn asıllı ve fonetiğimize daha uygun olan bir alfabe düzenletti, aslında Arapların kendi icatları ve malları olmayıp başka uluslardan aldıkları ve arap harfleri diye bilinen, öğrenmesi çok zor harfler ve alfabe bırakıldı. Okuyup yazması çok kolay olan bu yeni alfabeyi öğrenmek üzere ülkenin

her yerinde halk dersaneleri açıldı ve Atatürk, bu halk dersaneleri başöğretmeni olarak öne çıktı.

Ata'nın ölümünde yani 1938 yılında okur yazar oranı yüzde otuzbeşe yükseldi. Bugün sanırım yüzde altmış beş-yetmiş oranındadır. Ata'nın bu alanda başlattığı heyecan ve hız sürdürülebilseydi daha verimli bir sonuç almak mümkündür. Bu oranın yavaş yükselmesinde önemli bir faktör kuşkusuz, bir büyük engelimiz olan hızlı nüfus artışıdır.

Atatürk, gençler arasındaki düşün ayrıcalıklarını önlemek için 1924 de "eğitim birliği" yani "Tevhid-i tedrisat" yasasını çıkarttı. Bu yasaya göre Türkiye'de dini, lâdini her türlü eğitim, bir elden ve Milli Eğitim Bakanlığınca programlanıyor ve kontrol ediliyordu. 1950 lere kadar titizlikle korunan bu ilke ve yasa ondan sonra, kötü partiler ve Türkiye'nin gelişmesini engellemek ve bayağı çıkarlarını sürdürmek isteyen laikliği kaldıramıyacaklarını anladıklarından "eğitimin birleştirilmesi" yasasını bozmada başarı arayan hain bir zümre, din dersleri, kur'an kursları diye gerici, Atatürk ve devrim düşmanlığı aşılayan özel ve kontrolsüz yuvalarda gizli faaliyetler sürdürülerek amacından saptırıldı. Bu sinsi çabalar sonunda da Türk halkı, dindar-dinsiz, sağcı-solcu diye cephelere ayrıldı. Elli binin üstünde tahmin ettiğimiz bu örümcek yuvalarının öğrencilerini, kılık-kıyafetleri ile davranış ve tutumları ile çok kolay anlıyoruz. Bu yuvaları kontrole, denetlemeye maddeten imkân yoktur çünkü hemen dine müdahale yaygarası koparılır. Oysa ki, başka mezhep ve inançta olanları ortadan kaldırmaya çalışanlar da bunu din adına yaptıklarına inanırlar. Nüfus cüzdanlarından mezhebe ait kaydı kaldırtan ulu önder Atatürk'ün bunda ne kadar doğru davrandığı, kısa bir süre önce bazı illerdeki toplu adam öldürme girişimlerinde görüldü. Eğer nüfus cüzdanlarında bir de mezhep yazılı olsaydı sonuç ne olurdu bir düşünmek gerek. Bu felaketli olaylar, kötü amaçlı çıkarıcıların yönettiği bu gizli faaliyetlerin pis ürünüdür.

Öte yandan Atatürk, din kuralları ile devlet yönetimine son verip, dini yurttan vicdanına bırakan, devlet işlerinin yetenekli kişilerce hazırlanan yasalarla yürütülmesini sağlayan laiklik esasını getirdi. Zaten şeriat şeriat diye kıyamet koparanların, dinin gerçek emirlerinden haberleri yoktur. Kur'anda toplum ilişkilerini düzenleyen türden en çok elli üç hüküm var. Günümüzde ise bu ilişkiler yüzlerce kanun ve onların kapsadığı binlerce hükümle düzenlenmektedir. Şeriat denen kurallar müftü denen kişilerin verdiği ve onların kişisel görüşlerine dayanan fetvalardan oluşmuştur. Bugün parlamentolarda bilgili hukukçuların bir araya gelip hazırladıkları yasalar dahamı kötüdür?

M. Kemal Atatürk, ulusal sınırlar içinde ekonomik, sosyal ve kültürel bakımlardan mutlu bir Türk toplumu görmek istiyordu ve bunun için ne gerekli ise onu yapmaya çalışıyordu. O, bir ulusu ulus yapan temel konuları çok iyi biliyordu; bir yandan alfabe değişikliği, eğitimin tek elden programlanması ve laiklik ilkelerini uygulama yoluna giderken öte yandan ekonomik geleceğinin planlarını çizme yollarını arıyordu. O, “siyasî ve askerî başarılar ne kadar büyük olursa olsunlar, iktisadî başarılarla güçlendirilmezlerse kazanılan başarılar kalıcı olamaz” diyordu.

Bu düşüncelerle o, daha İstanbul işgal altında iken ve Cumhuriyet ilan edilmemişken, Lozan barış görüşmeleri yarıda kesilmişken 17 Şubat 1923 günü İzmir’de “Birinci İktisat kongresi’ni topladı. İkincisinin ondan elli sekiz yıl sonra 2-7.XI.1981 günlerinde düzenlendiği düşünülürse onun ne kadar ileri görüşlü olduğu anlaşılır.

Atatürk, Türkiye’nin bağımsızlığını elde etmesi yolundaki girişimleri, dünya’nın öteki mazlum Uluslarına da örnek olması için yaptığı 1922’de söylediği şu sözlerden anlıyoruz: “Türkiye’nin bugünkü mücadelesinin yalnız Türkiye’ye ait olmadığını tekrar etmek lüzumunu hissediyorum. Türkiye’nin savunduğu dava, bütün mazlum milletlerin, bütün doğunun davasıdır”.

Yine Ata’nın 1923 yılında söylediği şu sözler de onun bu konuda ne kadar ileri görüşlü olduğunun kanıtıdır: “Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsak uzaktan bütün doğu milletlerinin uyanışını da öyle görüyorum. Bağımsızlıklarına ve özgürlüklerine kavuşacak olan daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ilerlemeye ve mutluluğa yönelik olacaktır. Bu milletler bütün güçlülere ve bütün engellere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Sömürgecilik ve emperyalizm yer yüzünden yok olacak ve yerlerine milletlerin arasında hiç bir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir uyum ve işbirliği çağı hâkim olacaktır”.

Onun bu sözleri söylediği sırada, Hindistan’ın büyük evlatları Mahatma Gandhi ve Cavaharla’l Nehru takib ve tazyik altında olup zaman zaman da hapislere atılıyorlardı. Hindistan’daki İngiliz genel valisi, Hindistan halkının İngiliz bayrağı önünden dizleri üstünde geçmesini emrediyordu. Aynı yıllarda Fransa’nın Kuzey Afrika’daki hapisaneleri, özgürlük isteyen aydınlarla dolu idi. Fas mücahidi Muhammed B. Abdülkerim (1882-1963), 1926 da Hind Okyanusu’ndaki Révniyon (eski Bourbon) adasında sürgünde idi. Mısırlı millî önder Za’lul Paşa Okyanuslardaki bir İngiliz sömürge adasında Seychelles, de sürgünde yaşıyordu.

Mustafa Kemal Paşa, Balkan Antantı'nı kurduğu zaman Romanya dışişleri bakanı Titulesko'nun Türkiye'ye gelişinde Ankara Palas'ta söylediği şu sözlere bakınız: "Dünya'nın felan yerinde rahatsızlık varsa, tıpkı kendi içimizde olmuş gibi onunla meşgul olmalıyız. Olay ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak gerekir. Beşeriyetin hepsi bir vücut ve milletleri de bunun bir uzvu saymak gerekir. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan bütün vücut müteessir olur. İnsan mensub olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin güven ve mutluluğunu da düşünmelidir. Kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriliyorsa bütün dünya milletlerinin saadetine hizmet etmeye de o kadar çalışmalıdır".

Yine Balkan Antantı'nın kuruluşu yıllarında Ankara'da toplanan yabancı diplomatlara ve gazetecilere şunları söylemiştir: "Türklerin düşmanı yoktur. Eğer varsa bunlar Türklerin değil, insanlığın düşmanıdır".

Atatürk, düşmanlarını bile kolay bağışlayan âlicenab bir liderdi. İstiklal savaşımız sırasında Afyon savaşında yenilip esir düşen Yunan orduları başkomutanı Trikopolis'in elini sıktı ve ona "Her komutan yenilebilir, üzülmeğiniz generalim" diye gönlünü aldı ve kılıcını geri verdi.

Onun, Anzaklardan yani Avusturyalı ve Yeni Zelandalılardan ölenlerin annelerine yolladığı mesaj da ibret vericidir: "Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın topraklarındasınız. Huzur ve sükün içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yanyana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız, bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlatlarımız olmuşlardır."

Atatürk'ün barışseverliği ve özgürlükçülüğü hakkında çok şey söylenebilir. Burada benim dile getirdiklerim özetin özetidir. Ama şu cümlesi onun bütün bu görüşlerini özetler: "Yurtta sulh, cihanda sulh".

